

TEATRIKUU 1974

«Traviata» on vist kõige rohkem esitatud ooper «Estonia» teatri repertuaaris. «Traviataga» algas 1916. aastal Verdi ooperite ja eesti muusika-teatrite side. Kaks aastat hiljem publiku ette jõudnud «Traviata» lavastus sai õieti algustähtsuse meie ooperiteatri arenguloos.

1941. aastal kujunes «Traviata» teatri elus taas murranguliseks. See oli esimene kvalitatiivselt uus ooperilavastus nõukogude korra tingimustes. Esmakordselt ilmsesid siin täie selgusega need sisulise süvenemise nõuded, mida eeldab nõukogude teatriesthetika, ning avaldusid erakordselt avarad majanduslikud võimalused etenduse lavaliikluse lahendamisel. Kriitika võttis etenduse üksmeelse tunnustusega vastu.

Seekordne, teatrikuu eelõhtul publiku ette jõudnud lavastus on arvult seitsmes. Vaheldunud on lauljad, dirigendid ja lavastajad ning mitu põlvkonda teatriküllastajaid on osa saanud Verdi surematust suurteosest. Nii et meil on kujunenud «Traviata» lavastamise oma traditsioonid (teiste ooperiteatrite kogemuste kõrval). On olnud möödalöömise ja kunsti püüpaneevi — õppida ja järeltuleks teha on mõlemast, et järjekordse lavastuse juurde asudes püüda uut kvaliteeti saavutada.

Seekordses lavastuses on kõige uudsem muusikaline külg, milles Neeme Järvi on püüdnud üle saada ülemäärast tundelisusest, sellest sentimentaalsuse

ladestusest, mis rohkem kui sa- jandi jooksul on kasvanud sellele ooperile. Innustavaks ja autoriteetseks eeskujuks on talle ilmselt olnud A. Toscanini juhatusel sissemängitud heliplaat.

See kargusetaotlus avaldub eelkõige tavapäraseks kujune- aeglustatud tempode kõrval- leajätmisses — mitmetes episoodi- des kõlab muusika üllatavalt erksana ja hoogsalt. Üle on püü- tud saada ka autori poolt ette- nägemata fermaatidest ning kohalikest tempolistest vabadustest.

Paraku ei realiseeru need ka- vatsused mitte alati — eriti epi- soodides kooriga, kus dirigent proovide ajal pole ilmselt suut- nud lauljaile uusi temposid oma- seks teha. Sellest olid tingitud esimestel etendustel häirivad lahkumineku orkestri ja lava vahel. Põhimõtteliselt on säära- ne värsked, eelarvamustevaba par- tituurile lähenemine «Traviatas» enamikul puhkudel õigustatud. Ent esineb ka suvalisust, millega ei taha leppida — näiteks mõ- jub Germont'i aaria kiirustav esitus lausa ehmatavalt.

Lavastajana on A. Mikk suhte- liselt noor — see on tal alles teine klassikalavastus. Oma vä- heseid kogemusi tunnetades ei ole ta püüdnudki midagi eriti originaalset leida, et vaatajat tingimata üllatada. Ta on põhiliselt usaldanud Verdi muusika mõjujõudu ning süžeeäigu loo-

gulist veenvust. Isiklikult üldise- le, emotsioonilt mõttele — nii võiks lavastust iseloomustada. Ja lavastus on tugev just siis, kui on leitud see individuaalselt isiklik, millel on ka tagamaa, ning sääraseid konkretiseeritud emotsioonid, mis lõpptulemuse- na mõtteni, ja nimelt vajaliku mõtteni viivad.

Päriselt ei saa nõustuda mõ- negi asjaga lavastuses. Kõige- pealt Violetta kuu, kes on när- bunud lilleke juba 1. vaatuses,

päris närtsinud viimases. Publi- kule on ju alati mõjuvama näha lavaliikluse, võitlust, arengut, mitte aga kohe algul väljapaku- tud resultaati. Violetta ei taha ju haige olla, surmast rääkimata, ja mida rohkem me temas tajume rõõmu- ja elujanu, seda mõju- vam on tema traagiline saatus. Selleks, et näidata, kuidas iga rakk Violettas ihkab elada, pa- kub muusika võimalusi viima- seski vaatuses, eelnevatest rää- kimata.

Kahe armastaja tunnete tuge- vust aitaks esile tõsta ka see, kui Alfredos oleks rohkem õnne- õhetust, kõikevõitvat rõõmu oma elu esimese suure armastuse pu- hul. Seda mõjuvama ja põhjenda- tum oleks tema murrang Flora ballil.

Viimistlemist vajaks ka Violet- ta ja Germont'i suur stseen, mis peaks kujunema kahe väga erine- va inimese kahevõitluseks, kus kumbki pool väga tõsiselt võitleb oma õnne eest. Tuleb ju Germont vaid raha pakkuma, suudab aga Violetta mõjutada alles usaldava pihtimusega.

«Estonia» koori on tulnud pal- ju noori jõude. Etendus veenis,

et nendega tuleb teha tööd — mõnelgi puhul läks näiteks liiku- mine vastuolli nii kostüümi kui ka taotletud lavalise mõjuga.

E. Renteri tööst tuleb kõige- pealt esile tõsta kostüümide fantaasiaküllust, detailideni vii- mistletud kavandeid ning ka nende teostust.

Kujundlikult tugevat mõju aval- dab tegevuse foonina kasutatud leid — kõigis neljas vaatuses ühed ja samad mõrased peeglid. Ilmekas sümbol! Tõsi küll, mõle-

mas ballivaatuses eeldaks täp- semat valgustust, et intiiemata- steenides lava ei mõjaks nii rahutult kui massistseenides ning tähelepanu keskpunkti koonduk- sid vaid solistid. Rõõmustavalt tuleb lisada, et peeglid mõjuvad heade akustiliste ekraanidena — märgatavalt on võitnud kõlaline külg ja diktsiooni selgus.

Kunstnik ja lavastaja on läi- nud vastandamise teed — kaks säravat-kirevat lavapilti (1. ja 3. vaatus) ja 2 tuhmhalli argielu pilti (2. ja 4. vaatus). Omamoodi põhjendatud kontrast. Ent para- ku ei taha uskuda 2. vaatuses ku- jundust. See on pigem nagu lü- hikeseks ajaks juhuslikult üüritud ruum, mitte aga tuba, mille sis- sustamisele Violetta on kuluta- nud kogu oma varanduse. Peale- gi vihjab Germont sõnaselgelt luksusele, mida ta seal näeb. Ja jälle tuleb kiusakas mõte, et lavastaja ja sedapuhku ka kunst- nik on mõistnud Violetta enne- aegu surma.

M. Voites on «Traviatad» seni laulnud juba mitmes lavastuses, samuti külalisetendustel teistes teatrites, ning ikka on teda saat- nud menu — võlub tema uni- kaalne hääl, ilmekas musitseeri-

mine ja laitmatu koloratuurtehni- ka. Oma võimete kõrgtipul ole- valt lauljalts ootame nüüd eda- sist tööd oma Violetta ku- jundamisel. Süvenenum koostöö lavastajaga aitaks kindlasti leida just lauljataris isikupäras- test eeldustest lähtuva Violetta, kellel üldise kõrval oleks anda- öelda midagi päris individuaal- set, esmaavastuslikku.

A. Kaal on ennast oma osas suurepäraselt maksma pannud. Ei, mitte vastuolus sellele kuju aren-

goloogika ja üldise lavastuskont- septsiooniga. Tema Violetta pole ehk suurilmlik (et mitte öelda primadonnalik), nagu enamasti näinud-kuulnud oleme. Pigem on A. Kaalu Violetta tütarlapselik oma elujanus, samas pisut nagu nurgelinegi, kui ta on üksi mu- redaga, silmitsi vaid iseendaga. Rõõmu teeb see, et A. Kaalu seni pisut kitsavõitu vokaalsete värvide gamma on hakanud laie- nema: lisandunud on tooni üma- rust ja hääle soojust. Eriti antud kuju puhul on see nii vajalik. Silmahakkavalt tunnustustvääriv on ka see, kuidas A. Kaalu Vio- letta oskab — paraku mitte veel igas stseenis — kuulata-jälgida oma partnereid, nendega kon- taktis olla.

Oleme harjunud meie esikte- nori H. Krummi kõrge vokaalkul- tuuri ja sisukalt emotsionaalse esinemisega nii laulus kui män- gus. Tema tugevad küljed aval- dusid ka sedapuhku Alfredo par- tiis ja rolli kujundamisel. Eda- sises töös osaga tuleks erilist tähelepanu pöörata diktsioonile.

Germont'i osa on Verdi kirju- tanud üsnagi vastuoksuslikult — objektiivselt teeb Germont ju palju halba, mida ta lõpuks ise-

gi tunnustab. Ent ta teeb seda nii kauni muusika saatel, et saab selgeks — Verdi ei mõista tema perekondlikku egoismi hukka. Selle vastuolu tõttu on iga Ger- mont'i osa kehastaja koos lavas- tajaga suurte raskuste ees. G. Ots on siin leidnud oma tee — ta väljendab Germont'i suhtumist kõigisse partneritesse ja kujune- nud situatsioonidesse võimalikult diferentseeritult. Igaühe jaoks ja igas olukorras leiab ta vastava, psühholoogiliselt peene põhjen- datusega intonatsioonid-varjun- did. Nii et lõpuks saab tema Germont'ist terviklik kuju. Tea- tavasti oli G. Ots pikemat aega lavatööst eemal, seetõttu pole ta oma vokaalset täisvormi ja kindlust lõpuni veel saavutanud — kõrge fessituur ei võimalda päris vaba musitseerimist ning ei lase ennast puhthääleliselt täiel määral maksma panna.

A. Männikul tuli Germont'i osa täita ootamatult, suhteliselt vä- hese ettevalmistusega. Seda rõõmustavam oli tema veenev üleolek vokaalpartii raskustest, mis järjekordselt tõestab laulja suurt tükust ja ilmset edasi- minekut. Mänguliselt vajab kuju veel täpsemat väljatöötamist.

Teatri suurest loomingulisest potentsiaalst kõneleb see, et ka väiksematesse osadesse on rak- endatud esmajärgulised jõud. Kõik nad — nii «esimeses» kui ka «teises» koosseisus — täida- vad oma ülesandeid hästi.

«Traviata» etendus on olemas, mõneski osas on ta meeldiv ja haarav, ent vajab kahtlemata veel viimistlemist. Eriti sellepär- rast, et eelolevatel ringreisidel tuleb ooperiga esineda säärase nõudliku publiku ees, nagu on Leningradi ja Varna (Bulgaaria) ooperisõbrad.